

שיטת הרמב"ם בענין "טלי גיטך מע"ג קרקע"

הקדמה

במאמר זה נעמוד על שיטת הרמב"ם בענין שליח הבאה, ועל עוד הלכות תמוהות ברמב"ם שעוררו מחלוקות בראשונים, נגיע לתפיסה כוללת בדעת הרמב"ם שתיישב את כל הקשיים הללו ושתבהיר את נקודת מחלוקתו עם הראשונים בהלכות אלו. תפיסה זו כוללת אף ענינים נוספים שאינם נידונים במאמר זה, ועל פיה ניתן להבין את דברי הרמב"ם במקומות רבים נוספים.

דעת הרמב"ם

הרמב"ם כתב בהל' גירושין¹ וז"ל: "השליח שעושה האשה לקבל לה גיטה מיד בעלה הוא הנקרא שליח קבלה ומשיגיע הגט ליד שלוחה תתגרש כאלו הגיע לידה וצריכה לעשותו בשני עדים וכו'" עכ"ל. ובהמשך כתב² וז"ל: "הבעל אינו יכול לעשות שליח לקבל גט לאשתו, אבל יכול לעשות שליח להוליך הגט לאשתו וזה הוא הנקרא שליח הולכה וכן האשה שולחת להביא לה גט מיד בעלה וזה הוא הנקרא שליח הבאה ואין שליח הולכה והבאה צריך עדים" עכ"ל.

שיטת הר"ן בדעת הרמב"ם

וכתב הר"ן ריש פרק האומר³: "ונחלקו הראשונים ז"ל אם האשה עושה שליח להולכה או לא, שר"ת כי שאין האשה עושה שליח להולכה והרמב"ם ז"ל כי בפיו מהל' גרושין שהאשה עושה שליח הולכה. וכן דעת הרמב"ן ז"ל ותימה הוא שאם אמרה האשה לשליח שיביא לה גיטה מיד בעלה והלך אצל הבעל ואמר ליה הבעל הולכיהו לה בכה"ג ודאי מהני שהרי הבעל עשאו שליח אבל אם אומר לו הבעל שאינו רוצה שיהא שלוחו כלל היכי מיגרשה דהא איהי לא קבלה הגט לא מיד הבעל ולא מיד שלוחו. ול"נ דאפשר דכיון ששלוחו של אדם כמותו הרי היא קבלתו אלא שהיא מתנה שאינה רוצה שתתגרש אלא כשיגיע גט לידה ומתניתין דפירקין⁴ דייקא לי הכי דאשה עושה שליח להולכה דתנן "הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר — כשר" ואם איתא שאין האשה עושה שליח להבאה פשיטא שכשר שאינו שליח שלה אלא שליח הבעל ולא משמע דאיצטריך לאשמועין הכי משום דמיירי שאמר ליה הילך כמו שאמרה דודאי

1. פיו הלי' א'.
2. שם הלי' ג', ד'.
3. ד"ה "ואוקימנא בהולכה".
4. דף ס"ה ע"א.

כיון שנותנו לו במקום אחר משמע שעושה אותו שליח להולכה ופשיטא שכשר ועוד דסתמא לא משמע הכי אלא ודאי משמע דאשה עושה שליח להולכה וקמ"ל שכיון שאינה מתגרשת בקבלתו ליכא קפידא כשמביאו לה ממקום אחר" עכ"ל. ומבואר מדברי הר"ן, שלמעשה שליח הבאה הוא כשליח קבלה לכל דבר. אלא שיש בשליחות זו תנאי, שהגט לא יחול אלא בשעה שיגיע לידה. ולפיכך בשעה שנתן הבעל הגט ליד האשה, נעשה מעשה הגירושין, אלא שאין הוא חל אלא בשעה שמגיע הגט לידה, ואז היא מתגרשת לגמרי.

קשיים בשיטת הר"ן

ודברי הר"ן לכאורה אינם מובנים. ראשית, לא מצאנו בשום מקום, שהאשה יכולה לעשות תנאי מתי היא תתגרש. דממה נפשך אם רוצה לעשות תנאי בחלות הגט עצמו דהיינו שתולה את תוקפו של הגט בקיום התנאי-לאו כל כמינה, דהא הבעל הוא זה שמגרש, ויכול לעשות כן בעל כרחו, ואין לה שום יכולת להשפיע על חלותו. ואם עושה את התנאי בשליחות, דהיינו שאומרת שהשליחות לא תחול אלא אם יגיע הגט לידה שזה דבר שהוא בסמכותה, כיון שהשליח מתמנה על ידה ושואב את כוחו ממנה, א"כ כשיגיע הגט לידה תתגרש למפרע משעה שהגט נמסר ליד השליח. דמתגלה שלשליחות היה תוקף, כיון שהתקיים התנאי. ואם נאמר שאף תלתה את קיום השליחות בקיום התנאי, וכמו גירושי אשה ב"אס" שמבואר שמגורשת רק כשמתקיים התנאי⁵, הא זה נובע רק משום שביכולתו של הבעל להחיל את הגירושין לפי רצונו והוא מעונין להחיל דוקא כשמתקיים התנאי, ורק משעה זו חלים הגירושין. אבל כאן, אם נאמר שהשליחות לא חלה אלא משעה שהגט מגיע לידה, אם כן גם לא היה שליח שלה בשעה שקיבל את הגט והק"ל שלא הגיע גט זה מידי הבעל לידה. ועוד קשה, דלפי הר"ן יוצא, ששליח הבאה הוא בעצם שליח קבלה, אלא שיש בו תנאי. וכמו שבשליח הולכה יכול לעשות הבעל תנאים שונים. וא"כ תמוה מאד, שהרמב"ם קבע דבר זה כסוג שליחות בפני עצמה, דלכאורה זהו תנאי בשליחות בעלמא, והעובדה שמגורשת בשעה שמגיע לידה הוא ענין טכני בלבד, וכמו שהיתה אומרת שמתגרשת רק כשירד גשם. ויתירה מזה קשה, דהא הרמב"ם לאורך כל הפרק קושר את שליח ההבאה עם שליח ההולכה, וכאילו שהם שני סעיפים שונים של אותו דבר. ואת שליח קבלה הוא מפריד משתי השליחויות האחרות. ולפי דברי הר"ן לא היה לזה מקום, דהרמב"ם בהל' אי מפרט את דין שליח קבלה וכן בהל' ב', ואילו בהל' ג'-ד' מביא את דין שליח הולכה והבאה, בלשון "וכן האשה שולחת" וכן בהל' ה': "וכל מקום שנאמר בענין גטין שליח סתם הוא שליח הולכה או שליח הבאה" ובהל' ו': "הכל כשרין לשליחות הגט בין לשליח קבלה בין לשליח הולכה והבאה".

ועוד קשה, דמבואר ברמב"ם⁶ ומקורו בגמרא⁷ "שליח האשה שבא לקבל גט מן הבעל ואמר לו שליח קבלה אני ואומר לו הבעל הולך גט זה כמו שאמרה כלומר איני עוקר שליחותך אלא בין שעשתה אותך שליח קבלה או שליח הבאה הרי אתה כמו שאמרה והביא את הגט ואמרה לו לא שמתוך אלא שליח הבאה אפילו הגיע לידה אינה מגורשת שהרי עקר השליח שליחות שאמרה היא ואמר לבעל מעולם לא נעשיתי שליח הבאה

5. דף ע"ד ע"א וברמב"ם פ"ח הל' א'.

6. פ"ר, הל' י"א, י"ב.

7. גיטין דף ס"ג ע"א.

לה. אמר שליח לבעל שליח הבאה אני ואמר לו הבעל: הולך כמו שאמרה והביא את הגט ואמרה לו שליח לקבלה שמתוך כיון שהגיע גט לידה מגורשת שהרי לא עקר שליחות שאמרה אלא גרע אותה שהרי היא אומרת לקבלה והוא אומר לבעל: להבאה בלבד". מבואר מכל זה, שאם אמרה לו שהוא שליח קבלה, והוא אמר שהוא שליח הבאה, לא חשוב עקירה. אבל אם אמרה לו שהוא שליח הבאה, והוא אמר שהוא שליח קבלה, חשוב שעקר את שליחותו. ובשלמא אם נאמר, ששליח הבאה הוא סעיף של שליח הולכה, אלא שבמקום שהבעל ימנה אותו האשה ממנה אותו, מובן מדוע חשוב שעקר כשאמר שהוא רק שליח קבלה. דלפי דבריו הוא מסיים את שליחותו בשעה שהגט מגיע לידו, והשליחות של האשה היתה על דעת זה ששליחותו תסתיים כשהגט מגיע לידה. ורק להיפך כשאומר שהוא שליח הבאה, הוא מוסיף על השליחות, דהיא מצדה מוכנה היתה שתפסק השליחות כשמגיע הגט לידו והוא הוסיף על זה והצריך שיגיע הגט גם לידה. אבל לפי דברי הר"ן ששליח הבאה הוא למעשה שליח קבלה על תנאי, ובאמת בשעה שמגיע גט לידו מסתיימת שליחותו אלא שצריך לקיים את התנאי שהתנתה שהגט יגיע לידה אם כן מדוע נחשב שעקר שליחותו, הא התנאי עצמו התקיים בפועל, דהגט הגיע לידה אלא שהוא חשב שלגבי הבאת הגט לידה היא לא התנתה, ובאמת היא כן התנתה, ומה בכך, דהא הוי דומיא דשליח שנשתלח לתת גט לאשה בתנאי שירד גשם והשליח לא ידע שצריך שירד גשם דודאי בשעה שירד גשם הגט יהיה גט ולא חשוב מה שחשב השליח.^{א7}

ועוד קשה, דמבואר ברמב"ם, ששליח הבאה כמו שליח הולכה אינם צריכים עדים למינוי השליחות וכמו שהובאו דבריו לעיל. ובשליח קבלה יש צורך במינוי השליחות. והסביר הט"ז^{א8} את ההבדל ביניהם: "דבשליח הולכה והבאה ס"ל להרמב"ם דאפילו לכתחילה אין צורך דאין שם מעשה בגט. דמעשה גט לא יתחיל אלא בנתינת הגט לאשה הן בנתינת השליח לאשה משא"כ בנתינת הבעל לשליח דאין זה רק הכנה למעשה הגט ע"כ א"צ עדים רק להודיע אמתת הדברים וכו' אבל בנתינה לאשה צריך עדים בשביל גוף המעשה דהוה דבר שבערוה וכו'" עכ"ל. ודבריו תמוהים, דהא סברה זו בדיוק שייכת גם לגבי שליח קבלה, דבשעה שממנים את השליח לקבלה, אין זה מעשה הגירושין כלל, אלא רק הכנה. והיה צריך להיות שיהיה אפשר למנותו בלי עדים. וליכא למימר דבשליח קבלה ברגע שיגיע הגט ליד השליח, כבר אי אפשר לחזור יותר, ולפיכך מינויו חשוב יותר כחלק ממעשה הגירושין. דהא אנו מצריכין גם בשעת המינוי. ומשעה זו ועד שעת נתינת הגט לאשה או לשליח הקבלה אין שום הבדל בין שליח הולכה לקבלה, דבשניהם המשלחים יכולים לחזור בהם עד לאותה שעה, ומה לי אם באותם שעות הגט מצוי בכיסו של שליח ההולכה ומה לי אם לא מצוי בכיסו. ואדרבא, מבחינה מסוימת יש "התקדמות בשלב הגירושין" יותר בשעת מינוי שליח הולכה, דבזה הגט לפחות יוצא מידי הבעל, אף שנשאר ברשותו ויכול עוד לחזור בו. ויש לזה נפ"מ לגבי ביטול הגט כשלא מצאו ולא העמיד מודעה לבטל את הגט, שהגט קיים אף בלי רצונו.

אולם נראה, דההבדל הוא לפי מש"כ הרמב"ם לקמ"ו^{א9} וז"ל: "אמר לסופר כתוב לי גט לאשתי כתבו ונתנו לבעל בלא עדים ונטלו הבעל ונתנו לשליח ואמר לו: תן גט זה לאשתי בפני עדים והלך השליח ונתנו לה בפני עדים הרי זה ספק מגורשת שאין השליח

א7. ודוחק לומר, שהאשה מעונינת בשליחות רק בתנאי שהשליח מקבל על עצמו להביא את הגט, ואם לא – אינה מעונינת כלל לעשותו שליח.

א8. ס"י קמ"א סק"ט.

א9. פ"ט הל' ל"ב.

נאמן להתיר הערוה אע"פ שהוא עד אחד אלא מפני כתב העדים שחתמו על הגט שהם כמי שנחקרה עדותם בבית דין עד שיהיה שם מערער כמו שבארנו. ואם היו שם שני עדים שיעידו שגט זה הבעל נתנו לשליח לגרשה בו הרי זו מגורשת עכ"ל. ומבואר מדבריו, דהא דמועילה שליחותו של השליח, הוא משום דיש עדי חתימה על הגט, ואנו משוכנעים שהגט יצא ממנו וניתן לשליח ההולכה, ולא צריך בשביל זה עדים*. ואיה"נ שאם אין עדי חתימה הרי היא רק ספק מגורשת כמשי"כ שם וכל זה לא שייך בשליח קבלה דאין לנו שום עדות שבאמת הוא שלוחה ויצא שכל גירושיה הם רק על פי עד אחד והא אין דבר שבערוה על פי עד אחד ולכן צריך שני עדים שעושה אותו שליח קבלה.

ולפי זה דברי הר"ן קשים מאד, דהא בשליח הבאה מבואר שאין צורך בעדים למינוי, ואמאי? הא לפי דבריו שליח הבאה הוא כמו שליח קבלה על תנאי, וכשם שבשליח קבלה אנו צריכים עדות שהקבלה שלו היא באמת מכוחה של האשה, ואין הוא סתם אדם בעלמא, הו"ה בשליח הבאה צריך דבר זה. דהא בשעה שהגט מגיע לידו נעשה מעשה הגירושין ואם הוא לא שלוחה היה זה מעשה בעלמא. ומה שמגיע אח"כ הגט לידה לא מועיל מאומה, דאין לנו עדיין שום עדות שמעשה הגירושין עצמו נעשה מהבעל לשליח האשה, והיה צריך עדים בדיוק כמו שמצריכים עדים בשליח קבלה, ומה שמוכח מחתימות העדים על הגט שהוא יצא מהבעל ואינו גט בעלמא כמו שמסתפקים בשליח הולכה, אינו מועיל כאן. דעכ"פ לא ידעין שהמעשה שנעשה אז במסירת הגט היה מעשה של גירושין הבעל לשליח האשה.

ועוד יש להקשות על הר"ן, לפי משי"כ הרמב"ם¹⁰, שסתם שליח הוא או שליח הולכה או שליח הבאה. ושם* כתב הרמב"ם שאם אין ע"ח ואין עדים שנתנו לשליח ויש רק עדים שנתן השליח לאשה הרי זו ספק מגורשת ולפי"ז ק' טובא על הר"ן דהא אם אדם יתן גט לאשתו בלא ע"ח ובלא ע"מ אלא שיש עדים שהתנאי שהיה בגט התקיים וכי זו תהיה ספק מגורשת. וא"כ הו"ה בנידון דידן, דרגע הבאת הגט ליד האשה, הוא רק הביצוע הטכני של התנאי שבשליחות. וא"כ יצא שעל מעשה הגירושין עצמם ליכא שום עדים, ובמקומם יש עדים על קיום התנאי. ועדים אלו הם לכאורה שוליים מאד, והוו כמו עדים המעידים שירד גשם, כשתלו הגירושין בירידת גשם, שאין הם אלא להודיע אמתת הדבר. ואם אף אחד לא מכחיש - הגט קיים אף אם אין שום עדים לקיום התנאי. ומזה לכאורה מוכח שמעשה הגירושין הוא בשעת נתינת הגט ליד האשה ע"י שליח ההבאה, ולפיכך יש צורך בעדים בשעת המסירה וכמשי"כ הרמב"ם וכנ"ל ודלא כהר"ן.

ומכל הקושיות הללו נראה, שהסבה שמועיל שליח הבאה, איננה משום שהוא שליח קבלה על תנאי ולפי זה יש לחזור לקושית הר"ן על הרמב"ם, מדוע מועיל שליח הבאה, הא לא היה מעשה נתינה של הבעל לאשה? דבשעה שהגיע הגט ליד השליח לא נחשב שהגיע ליד האשה, וכשנתן השליח את הגט לאשה לא נחשב שבא הגט מידו של הבעל לאשה, ולא היתה הנתינה ממנו. ולכאורה לא גרע מ"טלי גיטך מעל גבי קרקע" שמבואר בגמ'¹¹ וברמב"ם¹² שהוא לא גט. דהא כשנוטלת מיד השליח לא נטלתו

* הערת העורך: עי' קה"י סי' ד' שכ"כ ובאר שזו המח' בין הר"מ להראב"ד (ועיי"ש ובאבנמ"ל סי' ל"א סק"ד).

10. פ"ו הל' ט'.

11. גיטין דף ע"ח ע"א.

12. גרושין פ"א הל' י"ב.

מהבעל, ומבחינת הבעל אינו עדיף מקרקע וצ"ע. ואף בלשון הגמ' בענין זה ק' דהגמ' אומרת¹³ שעקר שליחותו לגמרי הוא דאמר שליח לקבלה הוינא **להולכה** לא הוינא¹⁴ ולפי הרי"ן הוא באמת לא שליח להולכה אלא הוא שליח לקבלה ומה שעקר, זה את תנאיו.

שיטת הרי"ש ברשב"ץ בדעת הרמב"ם

הב"י הביא¹⁴ הסבר אחר לדעת הרמב"ם וז"ל: "וה"ר שלמה בר"ש בן צמח ז"ל כתב בתשובה ז"ל: "ומה שמנתה האשה שליח קבלה יפה כוונה לסמוך על אשלי רברבי כגון הרמב"ם והרמב"ן והרא"ש ז"ל בפרק התקבל מכללם וזה אפילו בשליח הובאה כלומר שמנתה האשה להביא לה גט מיד בעלה וכ"ש בשליח קבלה שמשניות מפורשות שהאשה עושה שליח לקבל גיטה מיד בעלה ואף בענין שליח הובאה סברה היא להכשירו לפי שזה השליח הולך אצל הבעל ואם אין הבעל חפץ לתת לו גט להוליכו לה אין כאן שליחות ולא הועיל לה כלום מינוי השליח ואם הבעל רצה ונתן גט להוליכו לה הרי נעשה שלוחו אע"פ שמסרו לו סתם ולא א"ל שיהא שלוחו וכן כתבו גאון ז"ל והבעל העיטור בשליחות הגט ואפשר שלזה כוון הרמב"ן ז"ל שכתב בסוף חידושי גיטין שדברי הרמב"ם המכשיר בין בשליח קבלה בין בשליח הובאה שדבריו נראין מהטעם שכתוב בענין שליח הבאה לפי שאין שם ראייה מהלכה ברורה אלא מסברה ישרה" עכ"ל הרי"ש בר"ש ב"ץ ז"ל ולשון הב"י ז"ל.

ומה שביסס דבריו הרי"ש הנ"ל מהגאון ז"ל ובעל העיטור היינו רק לגבי זה שמכשירים בשליח הולכה שעשה הבעל, אבל לא לגבי הנימוק. ומה שהביא את הרמב"ן, הוא ג"כ רק לענין זה שהדבר נלמד מסברה, אבל לא שהסברה שאמר היא הסברה שמועיל שליח הבאה. והב"י הביא שם את דברי הרמב"ן ז"ל: "וזה"ל הרמב"ן אחר סיום חידושי מסכת גיטין: ר"ח ור"ש סבורים שאין האשה עושה שליח להביא אלא לקבל וכן נראה מפירושיהם בפרק האומנים וה"ר משה הספרדי ז"ל כתב שהאשה עושה שליח בין בקבלה בין בהבאה ואין בידי להכריע אלא שדבריו נראים בטעם וכן עיקר הסוגיא מוכיח כפשטה ובה"ג כך אמרו באשה: ומשויא נמי שליח להולכה" עכ"ל הרמב"ן והב"י.

קשיים בשיטת הרי"ש ברשב"ץ

ודבריו קשים הן מסברה, הן מלשון הרמב"ם והן מדינא דגמרא. מסברה – לא מובנת התלות, בין מה שהאשה לא יכולה לעשותו שליח בניגוד לרצון בעלה, ובין העובדה שמסתמא הבעל ממנה אותו לשליח הולכה כיון שלא התנגד לשליחותו, דהא לא תליא בהא, דיתכן שהבעל לא מתנגד לכך שהאשה תמנה שליח להביא את הגט, אבל הוא מצדו בשום אופן אינו מוכן למנות את השליח הזה בעצמו, ואינו רואה בו שלוחו כלל, ואע"פ שיתכן שאם נשאלנו יאמר שהוא מוכן למנות את השליח הזה – אם צריך, מ"מ אין לנו לתלות מסתמא שהוא (הבעל) ממנה אותו. דהא בשליחות זו הוא למעשה צריך לעשותו כידא אריכא שלו, לבצע את מעשה הגירושין במקומו.¹⁴

13. גיטין דף ס"ג ע"א.

14. ס"י ק"מ

14. ואדם רגיל המגרש את אשתו לא תמיד יודע שאין האשה יכולה למנות שליח, כדי שנאמר שמן הסתם מינה אותו אף הבעל.

ובלשון הרמב"ם נראה, שקשה להבין כך. דלפי דבריו, אין כאן שום קשר לשליחות האשה, והיא רק זו שמציאה את ההזדמנות לבעל לשלוח לה גט, וכמו שהיא מזמנת לבעל אפשרות לשלוח, הו"ה אם יזמנו לו ידידיו וקרוביו שליח – גם יועיל. ואם כן לא נראה לומר שהשליח הזה הוא שליח של האשה. ומהרמב"ם מוכח שהוא שליח גמור של האשה. וכשם שהבעל ממנה שליח להולכה גם היא יכולה למנות שליח כזה. ולדבריו זהו בדיוק אותו מקרה. אלא כאן הבעל מצא את השליח בעצמו ושלחו וכאן האשה זימנה לו. וליכא למימר דהקושיא הנ"ל מיישבת את הקושיא הזו, דחשוב שלוחה של האשה לגבי זה שלא צריך מינוי מיוחד של הבעל, דאפילו אם נקבל את דבריו שניתן להתחשב במסתמא כזה, אין זה גורם שהוא יחשב כשליח האשה, דמה שמועיל הדבר מסתמא, אינו נובע משליחותה של האשה אלא מזה שהבעל לא מתנגד לכך.

וגם מהגמרא לא משמע כן. דבגמ' נאמר¹³, (כפי שיבואר לקמן והובאו הדברים לעיל בדעת הרמב"ם) שכשמשנה ובמקום לומר שהוא שליח הבאה, אומר לבעל שהוא שליח קבלה, שזוהי עקירת שליחות האשה. ואילו במקרה הפוך שהוא שליח קבלה ואומר שהוא שליח הבאה, אינו חשוב עקירה, ולפי דברי הר"ש ברי"ש ב"ץ אין לכל זה מקום, דהא אין כאן שליחות של האשה כלל, והכל מתחיל בשעה שהבעל מוסר לו את הגט. ועד עכשיו מה שהיה זהו רק הזמנה בעלמא שזימנה האשה שליח לבעל לגרשה. ואם כן בשליח הבאה מתחילה רק עכשיו השליחות, ואין כאן עקירה של שליחות האשה. ואם הבעל מסכים שיהיה שליח הבאה דהיינו, לפי הר"ש ברי"ש ב"ץ שמסכים שיהיה שליח הולכה, הרי הוא שליח הולכה ככל שליח הולכה. וכן להיפך אם הוא אומר שהוא שליח קבלה והוא באמת שליח הבאה, יש חסרון אחר שהאשה כלל לא מינתה אותו לזה, אלא רק זימנה אותו להיות שליח בעלה ומאידך גיסא, הבעל עצמו לא מינה אותו להיות שליח הולכה, כיון שחשב שאפשר להסתפק במה שנעשה עכשיו שלוחה לקבל הגט. ואין מקום לומר שהחסרון נובע משום שעקר את שליחות האשה, שמזה משמע שהחסרון הוא שביטל את המשך שליחותו להביא את הגט אליה. ומכל המקרה הזה משמע להיפך, ששליח קבלה הרי הוא פחות משליח הבאה מבחינת תוקף השליחות. ולכן כשאומר שהוא שליח קבלה הרי הוא עוקר את תוקף השליחות ואילו כשאומר שהוא שליח הבאה, ובאמת הוא רק שליח קבלה אינו עוקר את תוקף השליחות. ואף הרמב"ם, כמו שהובאו דבריו לעיל, נוקט בשליח הבאה לשון אינו עוקר שליחותו אלא הרי היא כמו שאמרה. ומשמע שעד עכשיו הוא שליח, והבעל, לא עוקר משליחותו, ולא שעתה מתחדשת השליחות והרמב"ם גם משתמש בלשון הגמרא בענין עקירה בסוף ה' יא' ובסוף ה' יב', ואף שבה' יב' נוקט לשון "שהרי לא עקר שליחות שאמרה אלא גרע אותה שהרי היא אומרת: לקבלה והוא אומר לבעל: בהבאה בלבד" עכ"ל ולפי הנ"ל היה צריך לומר שהוסיף עליה. אינו קשה, דכוונתו לומר שמבחינת כוחו עצמו, הוא מוריד. דבמקום שהיה ראוי להיות ממש כידא אריכא שלה, ולסיים את תהליך הגרושין ע"י שיקבל הגט במקומה, הוא גורע את סמכותו ומחשיב עצמו רק כשליח הבאה שלה. וממילא הדבר מצריך אותו ליותר טירחא, וכמש"כ רש"י בבאור הגמ' שם. אבל זה ודאי לא חשוב עקירה, דהוא מצדו מוכן לעשות יותר בשביל השליחות ולא פחות.

אמנם, גם כאן מתעוררת למעשה סתירה בדברי הרמב"ם. דאם אנו מחשיבים עקירת שליחות בעצם זה שלא מחשיב את עצמו שליח לגבי מה שמביא את הגט אליה, כיון שעשה עצמו כשליח קבלה שנסתיימה שליחותו כבר בזמן שקיבל הגט לידו, ולא מועיל מה שבפועל הוא מקיים את השליחות דהעיקר הוא שיעשה את זה בתורת שליחות. אם כן כשמקבל את הגט לידו לא בתורת שליח קבלה, אלא בתורת שליח

הבאה לא יועיל מה שמטריח עצמו ומביא לה הגט לידה דעכ"פ הגט לא ניתן לו בתורת נתינת גט כמעשה מגרש, אלא כנתינה בעלמא, ואם כן כיצד היא מתגרשת וזו מעין קושית הר"ן, אלא שכאן היא קשה לא על זה שהועיל מתורת שליח הבאה אלא מתורת שליח קבלה דרואים שאף בשליח קבלה אין צורך לכאורה שיקבל את הגט כמעשה גרושין. ובאמת קושי זה הוא פתח גדול להבנת דברי הרמב"ם כפי שיתבאר בהמשך.

קושיות נוספות על שיטת הרמב"ם בענין "טלי גיטך מע"ג קרקע"

ויש להקשות עוד על הרמב"ם, דכתב¹⁵ וז"ל "כתב גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו כיון שזכתה בעבד וזכתה בגט ונתגרשה אם היה כפות. ואם אינו כפות ונעור קנתה העבד ואינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה. וכתב ה"מגיד משנה" שם וז"ל: "נראה שהוא סבור שאם נטלתו היא מן העבד נתגרשה והרשב"א ז"ל נסתפק בזה אם צריך שיטלנו הבעל ויחזור ויתנו לה אבל אם נטלתו היא דילמא הוה ליה כטלי גיטך מעל גבי קרקע" עכ"ל. ובחידושי הרשב"א¹⁶ כתב בפשטות ובודאות ובלי ספק וז"ל: "אבל גט לא קנתה ואינה מתגרשת בו אלא כטלי גיטך מעל גבי קרקע דלא קנה כנ"ל. אבל ראיתי להרמב"ם ז"ל שכתב ואינה מגורשת עד שיגיע גט לידה משמע שאע"פ שאינו חוזר ונוטלו ונתנו לה מגורשת שאם לא כן היה לו לכתוב ואינה מגורשת עד שיחזור ויטלנו ויתנו לה וצ"ע" עכ"ל. (יתכן שהמ"מ הבין שהרשב"א, לאחר שראה כן בהרמב"ם, נסתפק לו הדבר) ובאמת דברי הרמב"ם מוקשים, מדוע מגורשת ואין כאן חסרון "טלי גיטך מעל גבי קרקע"? דהא בשעת מעשה הנתינה לא היו גירושין, דלא זכתה בגט, דלא הוי דומיא דחצר, כיון שאינו כפות, וגם אינו לדעתה. ולכאורה הוי כאילו שהוא על הקרקע סתם, דעדיין לא היתה נתינה. והשתא כשנוטלת את הגט, נוטלתו מע"ג קרקע, וצריך שלא יועיל ולא תהיה מגורשת. ומדוע כתב הרמב"ם שהיא מגורשת ולא הצריך נתינה חדשה, וצ"ע.

וכן יש להקשות על הרמב"ם ממש"כ¹⁷ וז"ל: "הזורק גט לאשתו לתוך חצרה אם היתה עומדת שם בצד חצרה נתגרשה ואם לאו לא נתגרשה עד שתעמוד בצד חצרה ואע"פ שהיא חצר שישתמר הגט בתוכה שחוב היא לה הגירושין ואין חבין לאדם אלא בפניו" עכ"ל. ופשטות דבריו במש"כ "ואם לאו לא נתגרשה עד שתעמוד בצד חצרה" היא; שאם הוא זרק את הגט לחצר והיא לא עמדה שם בשעת הזריקה, ורק אח"כ באה ועמדה, הרי היא מגורשת (ולא נראה שהכוונה היא, שאינה מגורשת עד שיהיה מקרה כזה, שבו תעמוד ליד חצרה בשעת זריקה, דזה כבר נאמר ברישא). ואם כן קשה, הא בשעה שזרק את הגט לחצרה לא היה מעשה גירושין כלל, כיון שלא זכתה בזה, ולא נחשב שבא לידה, ואם כן מה מועיל שאח"כ יכנס הדבר לרשותה, ותקנה אותו ע"י שתעמוד ליד החצר? דזה כמו שבאה ונוטלת הגט כשקודם לא היה אלא על קרקע סתם, והוי כטלי גיטך מעל גבי קרקע ולא תהיה מגורשת וצ"ע¹⁸.

15. גרושין פ"ה הל' י"ח.

16. גיטין דף כ"א ע"א ד"ה "אמר רבא".

17. שם פ"ה הל' ב'.

18. ובאמת בענין זה יש מחלוקת גדולה בפוסקים. הרמ"ה (הו"ד בטור סי' קל"ט) כתב וז"ל: "אם נתן הגט בחצירה ואח"כ בא שם ואמר לה הרי זה גיטך אע"פ שעדיין הגט שם אינה מגורשת עד שתטלה משם או עד שיטלנו משם ויתנו לה להתגרש בו דבעינן שתהא סמוכה לחצר בשעת נתינת הגט לתוכה וכן בגיטה וחצרה באין כאחד בעינן שעומדת בצד החצר בשעת נתינה ואע"ג דאזלא בתר הכי והדר אתיא ואקניה בחצר בתר דאתיא ואמר לה ה"ז גיטך מגורשת כיון שהיא סמוכה לחצר תחילה וסוף והו"ה בחצר ידיה בעינן דתהוי סמוכה לה בעידן דלימא לה ה"ז גיטך ואי לא סמוכה לה מתחילה ועד

ועוד יש להקשות על הרמב"ם ממש"כ¹⁹ וז"ל: "זרק לה גיטה והיא בתוך ביתו או בתוך חצרו אינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה או לכלי מן הכלים שלה שאין הבעל מקפיד על מקומו" וכו' עכ"ל ומבואר גם כאן, שכשיגיע הגט לידה תהיה מגורשת. אע"פ שבשעה שזרק לא היו גירושין כלל, ולא אמרין דהוי כטלי גיטך מעל גבי קרקע כשנטלתו בידה (ובאמת הטור²⁰ כתב בלשון "אינה מגורשת אלא אם כן הגיע לידה או לכלי" וכו' ואף שכשזרק לידה, הוא פשיטא איצטריך לה משום המקרה השני). (ולכא למימר דכוונת הרמב"ם היא "עד שיגיע הגט לידה", דהיינו רק במקרה שמגיע הגט לידה. וכגון דלא זרק לה בכה"ג, אלא זרק לה זריקה מעליא, דהיה צ"ל עד שיזרוק הגט לידה או לכלי וכו' או כלשון הטור: אלא אם כן וכו' והלשון עד שיגיע משמע שאותה זריקה שכבר נזרקה לא מועילה עד שיגיע הדבר לידה) וצ"ע.

וכן יש להקשות ממש"כ²¹: "נתגלגל ונפל על גבי קורה או על גבי סלע רחוק ממנה אם המקום שנפל עליו אין בו ד' אמות על ד' אמות ואין גבוה עשרה ואין לו שם לווי הרי זה לא חלק רשות לעצמו וכאלו הוא והיא במקום אחד ואם יש שם אחד משלושה דברים אלו חלק רשות לעצמו ומקום אחד השאיל לה שני מקומות לא השאיל לה ואינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה עכ"ל. והקושיה הנ"ל קשה גם כאן, דכיון שלא השאיל לה, הרי שלא הגיע הגט לרשותה בשעת מעשה גירושין, ולא זכתה בו. ואם כן השתא מה יועיל שתטול לידה, הא הוי טלי מע"ג קרקע (וגם כאן הטור כתב רק "אינה מגורשת" וכלל לא הוסיף עד שיגיע הגט לידה) וצ"ע.

ועוד יש להקשות על הרמב"ם ממש"כ לעיל מיניה וז"ל: "עמדה היא תחלה ובא הוא ועמד כנגדה וזרקו לה אע"פ שהוא מחצה למחצה הואיל והוא לתוך ארבע אמות שלה הרי זה גט פסול (ולא בטל לגמרי) עד שיגיע הגט לידה" עכ"ל. וגם כאן יש להקשות מה בכך שיגיע הגט לידה, הא השתא אין כאן נתינה? דכשנתן הגט במקום שגם הוא נמצא בו, רואים שלא חשוב שיצא מרשותו ולא נחשבת נתינה מעליא, דלכך הגט פסול. ואף שמדאורייתא הגט כשר, מ"מ כיון שחכמים קבעו שאף בכה"ג אינו מועיל מה שנתן, דלכך פסלוהו, מדוע הוכשר הדבר בשעה שמגיע הגט לידה. ואף שניתן לומר, שלא גזרו כולי האי, והסתפקו בכך שמעצמה תטול. לא מסתבר לומר כך, דכיון שחששו שמא יאמרו על רחוק שהוא קרוב, וכמבואר בגמ'²², לא היה מקום להכשיר כשתטול בעצמה. דהא אם יאמרו על המקום הרחוק שהוא היה קרוב ויתנו לו את דיני מקום קרוב, יצא שיכשירו במקרה של טלי גיטך מע"ג קרקע, ורק אם יפסלו לגמרי, אפילו שנטלה מעצמה והגיע לידה, ויכשירו רק בכה"ג שיגיע לידה ממש, לא יבואו לידי מכשול. דאז גם כשיאמרו שהמקום הרחוק היה קרוב, ידעו שלא מועיל כשתטול לידה, ויצריכו שהבעל יתן לה את הגט שוב. ומשמע מהרמב"ם שאף במקרה שזה רחוק יועיל, אם

סוף מספקא לן ולחומרא עבדינן בה "עכ"ל. וכדי שלא יסתרו דבריו רישא אסיפא, פירש בפרישה שם, שבמש"כ בתחילה עד שתטלנה משם, סמך אסיפא שכתב שיש להסתפק בזה. אבל אליבא דאמת, הרמ"ה מצריך, שתעמוד בחצר בזמן הנתינה ולא יועיל מה שתבוא אח"כ ותיקח. ולא יועיל מה שיאמר לה אח"כ, כיון שבשעת הנתינה לא היתה החצר מיועדת על ידה לגירושין, ולא היתה באופן שיכול לאפשר שהחצר תקנה, דהוי כשלא בפניה. וכן הבין ב"י, וכתב שהרשב"א והר"ן חלוקים על זה. ולדעת הרשב"א יש מקום להכשיר אף בכה"ג, שתאמר לאחר שכבר נתן את הגט בחצרה שחצרה תועיל לקנות ולפי הר"ן יש צורך שתאמר לפני כן, אבל אין צורך שתעמוד בשעת הנתינה.

19. שם פ"ה הל' ח'.

20. ס"י קל"ט.

21. שם הל' ט'.

22. גיטין דף ע"ב וברש"י שם ד"ה "עד דמטי גט לידה".

יבוא הגט לידה ולא אכפת ליה שקודם לכן לא היתה נתינה וא"כ קשה דהוי טלי גיטך מעל גבי קרקע וכיצד תתגרש בזה וצ"ע.

ואותה קושיה קשה גם במש"כ²³ ב"היה קרוב לה כדי שתשוו ותטלנו" שגם שם נוקט הרמב"ם אותה לשון שמועיל כשיגיע לידה וקשה ג"כ דהא הוי טלי גיטך מעל גבי קרקע וצ"ע.

ובהמשך²⁴ כתב הרמב"ם וז"ל: "זרק הגט לידה והיה קשור במשיחה וקצת המשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת עד שתפסק המשיחה. ואם אינו יכול לנתקו אינה מגורשת" עכ"ל. וכבר עמד ה"בית שמואל²⁵, שמהרמב"ם מבואר, שאם נפסקה אחר כך המשיחה, כיון ששוב אינו יכול לנתקו אצלו, הרי זו מגורשת. אבל הפוסקים האחרים חולקים וסוברים, שלא מועיל מה שאח"כ יפסוק, כיון שבשעת הנתינה לא היה כרות ממנו. ובאמת קשה על הרמב"ם מדוע מועיל מה שאח"כ נפסק הא בשעת הנתינה לא היתה נתינה מועילה, ואח"כ הגט מגיע לידה לא ע"י הבעל אלא מעצמו והוי כטלי גיטך מעל גבי קרקע ומדוע מגורשת? וצ"ע.

הקדמה לישוב דעת הרמב"ם

והנה, בענין "טלי גיטך מעל גבי קרקע" שנינו²⁶ "אמר לה: כנסי שטר חוב זה, או שמצאתו מאחוריו קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך". ובגמרא: "כי אמר לה הא גיטך מאי הוי הוה לה טלי גיטך מעל גבי קרקע ואמר רבא טלי גיטך מעל גבי קרקע לא אמר כלום אימא ששלפתו מאחוריו שלפתו נמי הא בעינא ונתן בידה וליכא לא צריכא דערק לה חרציה ושלפתיה" ע"כ.

ובהגדרת הפעולה שבה יוצא מידי "טלי גיטך מע"ג קרקע" נחלקו הראשונים. לר"ח מספיק שיצמצם מתניו ושהגט יפול ותקחנו בנפילתו. והרא"ש הבין בדעת ר"ח שאף מצריך שיקרב עצמו אליה, ושצריך ב' תנאים. והוא עצמו העלה שמספיק שמקרב עצמו אליה. והטור והב"י נחלקו בהבנתו אם מקבל את האפשרות שמספיק תנאי אחד או לא. ומ"מ כולם מודים עכ"פ, שאם יקרב עצמו אליה ואף יסייע במקצת שתקח ממנו את הגט, שודאי יצא מידי גדר "טלי גיטך מעל גבי קרקע". ומבואר מזה, שאין צורך שהבעל יעשה את כל פעולת נתינת הגט, אלא מספיק שהוא יסייע בזה ושהאשה תגמור את המעשה, דאף אם מצריכים ב' תנאים, מ"מ זה ברור שבסופו של דבר האשה היא זו שנוטלת מהבעל ובלעדי הנטילה שלה, לא יגיע הגט לידה. ובפרט לפי הר"ן (שלדעתו, נזדקק בהמשך) שאין צורך בזה שיצמצם מתניו, ועצם זה שמקרב את עצמו אליה, חשוב שמסייע בנתינה ומועיל שתתגרש.

אמנם יש צורך להגדיר את פעולת הסיוע הזו של הבעל. דלכאורה אנו רואים בדעת הראשונים, שאם הבעל נותן את הגט לשליח ההבאה, או לחצר שאינו מועיל לקנות על ידו, או למקום שלא חשוב רשותה של האשה-אינה מגורשת, וכמו שנתבאר לעיל, וכשנוטלת לאחר מכן מאותם מקומות הוי "טלי גיטך מעל גבי קרקע". ומאי שנא

23. שם ה"י י"ג.

24. שם ה"י ט"ז.

25. ס"י קלי"ח סק"ד.

26. גיטין דף ע"ח ע"א.

מכאן, שבסך הכל הוא קרב עצמו אליה והגט עדין ברשותו ועל גופו ושכל זאת מגורשת לכו"ע**

תפיסת הראשונים במהות הגירושין והשלכתה לענין "טלי גיטך מע"ג קרקע"

ומכאן אנו מגיעים לתפיסה היסודית של הראשונים, שאותה, כפי שיתבאר, הרמב"ם לא קיבל. הראשונים הבינו, שישנו "מעשה נתינה" שהוא זה שמגרש את האשה. דהיינו, **פעולת** נתינת הגט ליד האשה, היא זו שמגרשת את האשה מהבעל, והיא זו שמתירתה לכולי עלמא, והיא זו שמסלקת את הבעל ממנה. ובאותה פעולה גורלית – מעשה נתינת הגט – ישנו תנאי שיבוא הגט מידו לידה. ולפעולה הגורלית הזו, צריך שהבעל יסייע וממילא מובן, שאם המעשה שעשה הבעל נגמר, והגט לא הגיע ליד האשה, ואח"כ האשה הולכת ונוטלת את הגט, וזה כבר מעשה לקיחה חדש ושונה מהמעשה הקודם, ובמעשה הזה הבעל כלל לא משתתף – לא סייע הבעל במעשה הגורלי שבו הגיע הגט ליד האשה – אינה מגורשת. ולפיכך בכל המקרים הללו שכשנותן הבעל לא נגמר "מעשה הנתינה" וזקוקים ללקיחה חדשה של האשה – אינה מגורשת.

ולכן, כשהבעל נותן את הגט לשליח ההבאה של האשה, אם הוא שליח הולכה שמינתה האשה – לא נחשב שהבעל סייע במעשה הנתינה, דהא כשהגיע הגט ליד שליח ההולכה לא נגמר המעשה דעדיין לא קרה כלום כיון שידו איננו כידה; ולכן במקום שהגיע הגט למקום שצריכה לשוח ולטלו, או שלא עמדה לידו ליד חצרה, או שהעבד הוא אינו כפות ונעור, או כשזורק לה והיא בתוך חצרו, או במקום שלא השאיל לה – כיון שהגט בסופו של דבר לא הגיע ליד האשה – לא היה זה "מעשה הנתינה" וכשהאשה אח"כ נוטלת את הגט – הבעל כבר לא מסייע לה והוי "טלי גיטך מעל גבי קרקע". ורק כשמטה עצמו אליה והיא באותה עת ובאותה שעה גומרת ומשלימה את מעשהו ונוטלת את הגט – מגורשת, דכאן הבעל סייע למעשה הנתינה עצמו.

תפיסת הרמב"ם במהות הגירושין והשלכתה לענין "טלי גיטך מע"ג קרקע"

אולם לרמב"ם היתה תפיסה שונה לגמרי. הרמב"ם הבין שמציאות הגט ביד האשה היא זו שמגרשת, וכלשונו בתחילת הל' גירושין: "אין האשה מתגרשת אלא בכתב שיגיע לה וכתב זה הוא הנקרא גט". והרמב"ם הולך ומונה עשרה דברים שהם עיקר הגירושין מן התורה, ואחד מכל אותם עשרה, השביעי במספר, הוא "ושיתנהו לה". דהיינו הנתינה לאשה היא דין מסוים בגירושין, אבל הגירושין עצמם הם עצם **הגט** בידה ולא פעולת המסירה, ובעוד שלראשונים האחרים "מעשה הנתינה" הוא זה שמגרש, והגט הוא רק החפץ שאותו נותנים, והוא למעשה זה שנותן את המשמעות ל"מעשה הנתינה", הבין הרמב"ם להיפך: שהגט בהיותו אצל האשה, הוא זה שמפקיע את רשותו של הבעל עליה, ומחמתו היא מותרת לכו"ע (ופשוט, שאחר שכבר נפקעה רשותו של הבעל איננה יכולה כבר לחזור מעצמה ולכן אם יאבד הגט לאחר מכן – היא

** הערת העורך: לישב ק' זו מ"ערק ליה חרציה" ע' ריטב"א (הוצאת מוסד הרב קוק) עמ' שבי, שתי באופן אחר.

ממשיכה להיות מגורשת). אלא שיש צורך, שהבעל יתננו לה, וזהו דין מיוחד שהתחדש בתורה מהפסוק "ונתן בידה"^{26א}.

ולפיכך לפי הרמב"ם, **ניתן** לראות בכל הנתינה של הגט מהבעל לאשה – **תהליך** שתכליתו ועניינו הוא, שהגט יעבור מהבעל לאשה. אבל אין כאן **מעשה** מסוים שבו הכל תלוי, ושהוא יוצר את הגירושין, וכתהליך הוא יכול להיות ארוך וממושך, ואינו חייב להיות פעולה מיוחדת ומסוימת²⁷.

ולכן, הבין הרמב"ם, שגדר הסיוע של הבעל כדי להפקיע מ"טלי גיטך מעל גבי קרקע" הוא, שהבעל ישתתף בתהליך הכולל הזה, ואין צורך כלל שאותו סיוע יסתיים באותו מעשה שהאשה תתגרש לגמרי. אלא העיקר, שהבעל יטול חלק בזה שהגט יוצא מרשותו ומגיע ליד האשה, ושהוא מקדם את תהליך הבאת הגט לידיה של האשה. ושללא יהיה באופן כזה שהאשה תקח את הגט מעצמה. וכשהגט מונח על הקרקע והוא אומר לה ליטלו, הרי הוא עצמו לא השתתף בתהליך כלל. וכלשון הרמב"ם²⁸: "**גט שהיה מונח על הארץ** ואמר לה טלי גיטך מעל גבי קרקע ונטלתו או שהיה קשור אל ידו או על ירכו ושלפתו ממנו אף על פי שאמר לה אחר שבא לידה הרי זה גיטך אינו גט שנאמר 'ונתן בידך', לא שתקח היא מעצמה והרי לא נתן לה לא הוא ולא שלוחו אבל אם הרכין לה בגופו או הטח ידו עד ששלפה הגט מעליו ואמר לה הרי זה גיטך – הרי זה גט". עכ"ל. והרמב"ם מתחיל לתאר את המקרה בתיאור מצב שהגט כבר מונח על גבי קרקע, דבכה"ג הבעל לא השתתף במאומה. אבל אם הבעל יאמר: הרי זה גיטך, ויזרוק לה את הגט. נראה (ובאמת זהו חידוש גדול, אלא שהוא יוצא בהכרח, מהא דעבד שאינו כפות ונעור שאינו חצר כלל, וכמו שכתב קודם לכן שאינה מגורשת, וגם לא משתמר לדעתה, וכן מהמקרה שזרק לה גט **לרשותו**, שמועיל כשיגיע לידה אף שזה רשותו הגמורה. וכן במקרה שלא השאיל לה אלא מקום אחד, שהמקום השני הוא רשותו הגמורה) שתהיה מגורשת. דהשתא הבעל נתן את הגט לאשה, ולא אכפת לו כלל אם בשעה שנתן היא כבר קנתה את הגט למחצה, לשליש או לרביע, והעיקר שכבר לא נחשב שנוטלת מעצמה. דהבעל משתתף בתהליך העברת הגט מידו שלו לידה של האשה, ורק כשהגט קשור עליו, ולא עושה כלום, והיא נוטלת אותו משם, שלא נשתתף כלל, הרי זה נקרא שנוטלת מעצמה, ולא מתקיים התנאי שישתתף בנתינה.

ולפיכך מובן ששליח הבאה אף שאינו חשוב כידה של האשה, והרי הוא כשליח הולכה שממנה האשה וכפשט דברי הגמ' והרמב"ם, מ"מ כיון שהמעבר של הגט מידו של הבעל לידו של השליח, הוא קידום תהליך נתינת הגט מהבעל לאשה, חשוב שפיר שהבעל משתתף בנתינה, ולא הוי "טלי גיטך מעל גבי קרקע". ורק הר"ן שהבין שיש צורך ב"מעשה נתינה", ומעשה זה של מסירת הגט ליד שליח ההבאה איננו "מעשה הנתינה" ויצא א"כ שהבעל לא נשתתף בו, הק' דהווי כ"טלי גיטך מע"ג קרקע".

ולכן במקרה של עבד שאינו כפות ונעור, וכן בכל שאר המקרים, אף שהגט עדין ברשות הבעל **לגמרי** וכמקרים הנ"ל, שלא נחשב שהאשה קנתה את הגט אפילו

26א. וכ"כ בקה"י סי' יז' ויישב לפי עיקרון זה דברים נוספים עיי"ש.

27. ובאמת, היה ניתן לומר באופן עקרוני שהרמב"ם סבור ככל הראשונים שיש "מעשה נתינה" והוא זה שמגרש, אלא שאותו מעשה הוא ממושך וארוך וכדלקמן. וכ"כ ב"אמרי משה" סי' כ'. אלא שכנ"ל מבואר ברמב"ם, שלא הבין כך. אלא שהגט הוא זה שמגרש, וגם בסברה זה יותר מרווח ומובן, וגם מוכח מכל הראשונים האחרים שהניחו בפשטות בניגוד לדעת הרמב"ם שהכל צריך להיות מעשה אחד, ולא העלו כלל אפשרות זו, משום שהיא באמת לא מסתברת, דיצא שהאשה הולכת ומתגרשת וכל התקדמות קטנה בקרוב הגט אליה היא יותר מגורשת וכו'.

28. פ"א הל' י"ב.

במקצת, ואין שום צד של האשה במקום. דאם למשל אמרינן, שהשאלה לה חד מקום וזה נזרק למקום השני, הרי אין שום השפעה מהמקום הראשון על השני וחשיב רשותו הגמורה, ובכל זאת היא מגורשת דע"פ השתתף בתהליך, דעצם הזריקה לשם הוא קידום התהליך של המעבר של הגט ממנו אליה.

גדר השתתפות ב"מעשה הנתינה" לפי שאר הראשונים

אמנם שיטת הרשב"א והר"ן דפליגי ארמ"ה, היא: שאין צורך שמעשה הנתינה יהיה כזה שבסופו האשה גם **תקנה** את הגט, אלא העיקר שיגיע לידה, ולא משנה שתקנה אח"כ, ולפיכך אף כשזרק לחצרה ולא קנתה כיון שלא עמדה שם, מ"מ כיון שחשוב שהגיע לשלוחה, וכמשי"כ שם הרשב"א והר"ן הרי היא מגורשת דעכ"פ הגט הגיע אליה. והרמ"ה עוד יותר מחמיר ומצריך שלא רק שיגיע לידה בסוף "מעשה הנתינה" אלא אף יש צורך שהגט יקנה לה לגמרי, ולכן צריכה לעמוד שם בשעת הנתינה דאחרת המעשה לא נגמר.

והא דלרשב"א בעבד שאינו כפות ונעור, הוי כ"טלי גיטך מע"ג קרקע" ממש. ואילו כשזרק לחצרה אלא שלא עמדה שם, שמועיל כשבאה לאחר מכן, ובזה לא אמרינן "טלי גיטך". היינו כנ"ל דחשוב עכ"פ כידה, אלא שיש רק חסרון שלא קנתה עדיו לגמרי. וזה אינו חסרון, וכנ"ל, ומשא"כ עבד שכלל לא חשוב שהגיע לידה וכנ"ל.

סיכום:

מצאנו שתי תפיסות כלליות בראשונים. דעת רוב הראשונים ש"מעשה הנתינה" הוא זה שמגרש, והגט הוא הדבר שנותנים, והוא זה שנותן את המשמעות למעשה. ב"טלי גיטך על גבי הקרקע" החסרון הוא שהבעל לא השתתף ב"מעשה הנתינה" כלל. אבל אם הוא משתתף במעשה אף שהאשה גומרתו, הרי היא מגורשת. ובזה יש ב' דעות: דעת הרשב"א והר"ן שיש צורך שבסוף המעשה הגט יגיע לידה אבל לא שתקנה את הגט, ודעת הרמ"ה שיש צורך שאף תקנה את הגט בסוף המעשה.

דעת הרמב"ם היא, שמציאות הגט בידה של האשה היא זו שמגרשת, הנתינה היא דין מסוים בגירושין שאינו צריך להיות מעשה מוגדר אלא יכול להוות תהליך. הבעל רק צריך להשתתף בתהליך, ואין צורך שבסוף הפעולה שלו האשה תהיה מגורשת. מצאנו, שלפי זה הלכות רבות מוסברות בדעת הרמב"ם, ובעיקרן שליח ההבאה שהוסבר לפי הנ"ל כפשוטו, שהוא שליח הולכה שממנה האשה ממש כמו שליח ההולכה שממנה הבעל.